

(המשך מעמוד 9)

מה היה קורה, לדעתך, אילו חי גמאל עבד-אל-נאצר עוד עשר שנים? האם משהו מכל זה היה קורה?

סאדאת: אני בטוח! אני בטוח! משהו. אני לא יכול לומר שזה היה קורה כך. אך משהו היה מתרחש.

ומדוע?

אתה זוכר, בשנה שבה הוא מת, הוא התחיל לכוון את הרויטיה שלו ישר אל הנשיא האמריקאי, בפעם הראשונה מאז המפלה שלנו. באחד במאי 1970, בשנה שבה נפטר, הוא אמר בנאומו בהגיהפועלים: אני קורא למר ניכסון כך וכך וכך, אתה צריך לבוא ולעשות את שלך, ואם אינך מסוגל — אנא, אמור לנו בגלוי שאינך מסוגל לעשות זאת.

ומדוע? מייד אחרי המפלה שלנו ב-1967 — אולי קראת זאת בויכרונות שלי — אנחנו נתנו לסובייטים את הזכות לדבר בשמנו. למה? הם תמיד מלאים ספקות. החשדנות היא הטבע השני של כל רוס. בוודאי יש לכם אותה בעייה אצל היהודים הרוסיים, זה מוכרח להיות. זה טבע שני אצלם, גם תחת שילטון הצאר וגם תחת שילטון הקומוניסטים.

מייד אחרי המפלה שלנו הרגשנו שהסובייטים הם רגישים מאוד כלפי המגנים שלנו עם ארצות-הברית. אנחנו ניתקנו את היחסים עם ארצות-הברית, ובכן, נאצר החליט על כך (לתת לסובייטים לדבר בשם מצריים), ואני הייתי היחיד בהנהגה שידע על כך. הוא לא יכול היה לספר זאת לאחרים, ביגלל סיבות מסוימות. הנחנו לסובייטים לדבר בשמנו.

הסובייטים היו אז היחידים שסיפקו לנו נשק, והיה עלינו לבנות מחדש את כוחותינו, אחרי מפלה זו. לכן החליט נאצר להרגיע אותם ולשחרר אותם מכל ספק. הוא אמר להם: אתם תסתלו בעניין שלנו אצל האמריקאים, וכל מה שתשיגו — אנחנו מוכנים לקבל.

אולם באחד במאי 1970 קרא נאצר רישמית ופומבית לניכסון. מדוע?

אילו אמר לי מישהו באוקספורד שאלך בנובמבר לירושלים - הייתי אומר לו: אתה מטורף!

הסובייטים נהגו בו בהתאם לאופיים, בצורה זדונית. חודשיים לפני מותו חזר נאצר מברית-המועצות, אחרי שהות של 21 ימים שם. אני כיהנתי באותו זמן כממלא מקום הנשיא, הפלתי לכם או 12 פאנטומים שלכם, קראו לזה „טבח הפאנטומים“.

ובכן, כשנאצר חזר מביקור זה, אמרתי לו במכונית בדרך מנמל-התעופה לבייתו, „היית שם 21 ימים, נראה שסידרת שם את הכל והשגת הסכם מלא עם הסובייטים“.

הוא השיב: „אנור, ברית-המועצות היא — הוא אמר זאת באנגלית — a hopeless case (עניין אבוד), קיבלתי בקרמלין את יוזמת רוג'רס. בנוכחות כל המנהיגים הסובייטיים“.

הוא סיפר שברוויניב היה עצבני מאד, קפץ ממקומו ושאל את נאצר: „האם אתה מוכן לקבל פיתרון של האמריקאים?“ על כך ענה לו נאצר: „אחרי שנהגתם בי כפי שנהגתם, אני מוכן לקבל פיתרון של השטן!“

כך הוא קיבל בקרמלין את יוזמת רוג'רס, בשעה שאני כאן, בתפקידי כממלא-מקום הנשיא, דחיתי את יוזמת-רוג'רס והכרזתי על כך רישמית, אבל כשחזר נאצר וסיפר לי את הסיפור אמרתי לו: „אין לנו ברירה אלא לקבל יוזמה זו.“

אבנרי: הקשבתי פעם לראיון שהעניק נאצר בי פברואר 1970 לעיתונאי אריק רולו מלה מונד, זה לא פורסם מעולם, מפני שנאצר, אחרי שהעניק רולו ראיון ארוך מאוד, ביקש ממנו שלא לפרסם את רובו, זה נמשך שעתיים-שלוש. הקשבתי להקלטה. נאצר אמר שהוא מוכן לעשות שלום עם ישראל, רולו שאל אותו: „האם זה כולל גם יחסים דיפלומטיים ומיסחריים?“ ונאצר אמר: „אחרי זמן-מה, כן.“ זה מוקלט.

סאדאת: אני בטוח שאילו היה חי (הוא היה

הנשיא השתמש במילה אנגלית vicious. **יוזמת רוג'רס,** על שם שר-החוץ האמריקאי ויליאם רוג'רס, הביאה באוגוסט 1970 לסיום מילחמת ההשגה. יש להבדיל בינה ובין „תוכנית רוג'רס“ מהשנה הקודמת, שהתוותה קווים להשגת שלום כולל במרחב, ושנדחתה על-ידי ממשלת גולדה מאיר.

עושה זאת), ביגלל היחס של ברית-המועצות. הסובייטים, כפי שאתה יודע, הם דוגמטיים. אצלם הכל שחור-לבן, או שאתה סוכן שלהם, או שאתה נגדם.

אבנרי: כל הקומוניסטים הם כך, זה במנטליות שלהם.

סאדאת: כן, גם ג'ון פוסטר דאלס האמריקאי היה כזה.*

אבנרי: אדוני הנשיא, מה היית רוצה לאמר לתנועת השלום בישראל? מה עליה לעשות, לדעתך — חוץ מאשר להחליף את הממשלה בישראל, והרי את זה אינך יכול לאמר.

סאדאת: סליחה?!

אבנרי: חוץ מאשר להחליף את השילטון בישראל, ואת זאת אינך יכול לאמר.

סאדאת (פורץ בצחוק רם): לא! לא! זה עניין פנימי שלכם!

הייתי רוצה לאמר להם זאת: אל לנו לעצור באמצע הדרך! עלינו להמשיך, בייחוד אחרי מה שנעשה כבר על-ידי העם המצרי והעם הישראלי — המעשה שנרשם בהיסטוריה כנקודת-מיפנה!

אבנרי: תודה רבה, אדוני הנשיא.

(כאן הייתה השיחה צריכה להסתיים, אולם הנשיא אל-סאדאת המשיך לדבר וחזר לנקודה שהועלתה בראשית השיחה).

סאדאת: זאת תהיה אפתעה לרבים, גם בישראל

וגם בארץ שלי, שאני רוצה ללכת לכנסת ולהגיד להם: יש לנו עכשיו נורמליזציה, יש לכם שגריר בקאהיר, הירוא ניגוחים, מה אתם עושים?

אבנרי: דרושה התחלה חדשה.

סאדאת: בישראל.

אבנרי: בישראל, השלב הראשון הגיע לסיומו. לפני חודשיים אמרתי למר בגין בכנסת: כידיד אני מיעץ לך להתפטר ב-26 בפברואר, כאשר השגריר הישראלי יגיש את כתב-האמנתו לנשיא מצריים. זוהי תחנה בדרך, סיומו של שלב. מה שעשית הוא הישג היסטורי. היית ראש ממשלת ישראל כאשר זה קרה. אך בשלב הבא — השלב הפלסטיני — אינך יכול לפעול. תישאר בהיסטוריה כמי שעשה שלום עם האומה הערבית הגדולה הראשונה, והנתן למישהו אחר להתקדם מכאן. לא הצלחתי לשכנע אותך.

סאדאת (צוחק): טוב, אילו הייתי במקומו... אתה באמת מתחת אותו**.

כי לעצור באמצע הדרך... מי שסיים את מלאכת-השלום יזכה בכל התהילה, ובגין לא יזכה בשום חלק של התהילה אם יעצור באמצע הדרך.

אבנרי: אם תצליח לשכנע את מר בגין לתת לפלסטינים אוטונומיה אמיתית, אתה גיבור יותר גדול מכפי שאתה חושב.

סאדאת: אני לא חושב את עצמי לגיבור, אורי, לעולם לא!

* ג'ון פוסטר דאלס היה שר-החוץ של הנשיא דוויט אייזנהואר בשנות ה-50, והוא שדחף ביחסו הנוקשה והגס את מצריים לזרועותיה של ברית-המועצות. ** הנשיא אמר: you really pulled his leg.

אבנרי: אבל אתה גיבור. כל אחד יכול לפתוח במילחמה, אך מעטים מאוד-מאוד היו מסוגלים לעשות מה שאתה עשית בנובמבר (1977).

מנהיגים רבים פתחו במילחמות, במצבים קשים מאוד, וקיבלו החלטות קשות במילחמה. אך לקבל החלטה כזאת למען השלום — זה דבר מיוחד במינו. אין לזה תקדים אמיתי בהיסטוריה. ביקורו של ניכסון בסין הוא כאין וכאפס בהשוואה לזה.

סאדאת: אתם הייתם יכולים לעשות את אותו הדבר, אילו היה מישו מכם בא מייד אחרי הניצחון של 1967. זה יכול היה להצליח, אפילו אצל נאצר!

אבנרי: אני בטוח בזה. תמיד חשבתי שנאצר מוכן לשלום. אולי מפני שהיינו יחד במילחמה.

היה לנו אז ידיד משותף, איני יודע אם אתה מכיר את השם — ירוחם כהן. הוא היה השליש של יגאל אלון, כאשר אלון היה מפקד חזית-הדרום.

כאשר כותר הכוח המצרי בפלוגיה, שלח אלון את כהן לפגישה עם נאצר, כדי לדון בדברים טכניים — פינוי הגופות שנותרו בשטח בין הקוים. השניים התיידדו מאוד. ירוחם סיפר לי את כל הסיפור. זהו סיפור נהדר.

באחד הימים, כאשר נאצר היה מדוכא מאוד-מאוד, הוא אמר לירוחם: „לעולם לא נצא מכאן. גמות כגיבורים אך לא נצא מכאן!“ ירוחם — הוא תימני, בחור נחמד מאוד — אמר לנאצר: „יא גמאל, אל תתיאש, כולכם תצאו מכאן, ועוד יהיו לך ילדים.“

אחרי המילחמה, כאשר שירת ירוחם כהן בוועדת שביתת-הנשק (הישראלית-מצרית), סיפר לו הנציג המצרי: „זה, עתה נולד ליד לידך עבד-אל-נאצר.“ ירוחם שלח לו מתנה, דרך ועדת שביתת-הנשק, ועבד-אל-נאצר שלח לו כתודה חבילת ממתים מגרופי.

כאשר הגיע (הגנרל מוחמד) נגיב לשילטון (במהפכת 1950 במצריים) ולא ידענו מיהו מי שטרם החדש — הכרנו רק את שמו של נגיב עצמו — טילפן לי ירוחם

אם בגין יעצור באמצע הדרך, הוא לא יזכה בשום חלק של התהילה

כהן ואמר: „כתוב מאמר על גמאל עבד-אל-נאצר. אני בטוח שהוא המנהיג האמיתי.“

סאדאת: אני יודע.

אבנרי: אתה יודע?

סאדאת: שמעתי על האיש, אני בטוח.

אבנרי: וכך הייתי האיש הראשון בעולם שכתב מאמר על עבד-אל-נאצר וגילה מיהו האיש הקובע מאחורי נגיב.

אחרי שנאצר הגיע (רישמית) לשילטון, הוא שלח לירוחם כהן הזמנה, לבוא למצריים. ירוחם הלך למשה שרת ושאל אם מותר לו לנסוע למצריים, ומשה שרת אמר לו: „אם נאצר רוצה להזמין ישראלי, שיפנה אל מישרד החוץ שלנו, ואנחנו נקבע מי ייסע.“ כזה נגמד כל העניין.

סאדאת (נדהם). מה, באמת?

אבנרי: כן, שררה או אותה הפסיכולוגיה.

ביגלל הסיפור הזה אני בטוח שעבד-אל-נאצר, לפני 1956, לפני פברואר 1955**, חשב על יוזמה כלשהי (להשגת שלום עם ישראל).

סאדאת: אני בטוח בזה.

אבנרי: ובכן, אני מודה לך מאד על שהקדשת לי זמן כה רב.

סאדאת: בסדר, אורי.

אבנרי: ואני מקווה לראות אותך בקרוב בכנסת, להתראות.

(המשך בעמוד 23)

* התאפקתי כאן מלספר לנשיא כי ביום החמישי של מילחמת ששת-הימים הצעתי לראש-הממשלה, לוי אשכול, לנהוג בדיוק כך, ולהציע לפלסטינים הצעת-שלום דרמטית.

** באוקטובר 1956 פתחה ישראל במילחמת-סיני. ב-לילה האחרון של פברואר 1955 תקף כוח של צה"ל, בהנהגת אריק שרון, מחנה צבאי מצרי בעזה. התקפה זו, שבה נהרגו כ-50 מצרים, ושמיניתה לוסים ערפם עד היום, גרמה לתפנית בגישתו של עבד-אל-נאצר, כפי שהוא העיד בעצמו.